WIKIPEDIA

Ruandan kieli

Ruandan kieli on yksi suurimmista Afrikan bantukielistä.

Ruanda	
Oma nimi	kinyarwanda
Tiedot	
Alue	Ruanda Uganda Kongon dem. tasavalta Tansania
Virallinen kieli	Ruanda
Puhujia	noin 20 miljoonaa
Kirjaimisto	latinalainen
Kielitieteellinen luokitus	
Kielikunta	nigeriläiskongolaiset kielet
Kieliryhmä	bantukielet
Kielikoodit	
ISO 639-1	rw
ISO 639-2	kin
ISO 639-3	kin (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=kin)
	Ohje

Ruanda on virallinen kieli Ruandassa, jossa sitä käytetään kaikilla elämänaloilla hallinnosta ja koulutuksesta kaupankäyntiin. Se on lähes kaikkien ruandalaisten, sekä tutsien että hutujen äidinkieli. Lisäksi ruandan puhujia asuu Kongon demokraattisessa tasavallassa erityisesti Pohjois- ja Etelä-Kivun maakunnissa, Ugandan eteläosassa ja Tansaniassa Kigomen seudulla.

Ruandan puhujat jakaantuvat valtioiden kesken seuraavasti:

- Ruanda: 99 % väestöstä eli noin 9 miljoonaa ihmistä
- Kongon demokraattinen tasavalta: 10 % väestöstä eli noin 9 miljoonaa ihmistä
- Uganda: 6 % väestöstä eli noin 2 miljoonaa ihmistä
- Tansania: 1 % väestöstä eli noin puoli miljoonaa ihmistä

Kaikkiaan ruandan puhujia on yli 20 miljoonaa, mikä tekee siitä suurimman äidinkielenä puhutun bantukielen. Jos mukaan lasketaan myös rundin puhujat, ruandaa ymmärtää yhteensä yli 26 miljoonaa ihmistä.

Sisällysluettelo

Kielisukulaiset

Ruandan läheisimpiä sukulaiskieliä ovat Burundissa puhuttu rundi, Tansaniassa puhuttu *iki*ha ja Kongossa Kivun maakunnassa puhuttu *ma*shi. Nämä kielet ovat ainakin jossakin määrin keskenään ymmärrettäviä. Ruandaa ja rundia voidaan jopa pitää saman kielen eri murteina.

Kielioppi

Kieliopilliset luokat

Ruandassa on 16 kieliopillista luokkaa.

Luokka	Substantiivi	Adjektiivi	Pronomini	Demonstratiivi	Genetiivi
1	u-mu-	-mu-	-mu-	u-	u-
2	a-ba-	ba-	-ba-	ba-	ba-
3	u-mu-	mu-	-wu-	u-	u-
4	i-mi-	mi-	-yi-	i-	i-
5	i-ri-	ri-	-ri-	ri-	ri-
6	a-ma-	ma-	-ya-	a-	a-
7	i-ki-	ki-	-ki-	ki-	ki-
8	i-bi-	bi-	-bi-	bi-	bi-
9	i-n-	n-	-yi-	i-	i-
10	i-n-	n-	-zi-	zi-	zi-
11	u-ru	ru-	-ru-	ru-	ru-
12	a-ka-	ka-	-ka-	ka-	ka-
13	u-tu-	tu-	-tu-	tu-	tu-
14	u-bu-	bu-	-bu-	bu-	bu-
15	u-ku-	ku-	-ku-	ku-	ku-
16	a-ha-	ha-	-ha-	ha-	ha-

Kieliopilliset luokat ilmenevät substantiivien, adjektiivien ja verbien etuliitteinä. Substantiivi määrää etuliitteen ja adjektiivit sekä verbit taipuvat sen mukaan. Vertaa esimerkiksi seuraavia lauseita keskenään: (1) *Umwana mukisoma igitabo.* = Lapsi lukee kirjaa. (2) *Abaana babisoma ibitabo.* = Lapset lukevat kirjoja.

Sanasto

Alla on joitakin ruandan sanoja, jotka ovat yhteisiä rundin kanssa. Substantiiviluokan etuliite on kursivoitu selkeyden vuoksi.

- *ama*boko = käsi
- *ama*raso = veri
- *i*cayi = tee
- *i*foto = kuva, valokuva
- *i*gufa = luu
- *igi*tabo = kirja
- *iki*babi = lehti
- *umw*ana = lapsi
- *uru*papuro = sivu, paperi

Lähteitä

- Kimenyi, Alexandre (2002) KinyaRwanda (http://www.kimenyi.com/kinyarwanda.php). Sacramento.

Aiheesta muualla

- Ruotsi-ruanda-sanakirja PDF-muodossa (http://www.african.gu.se/downloads/rwndct.pdf)

Bantukielet

eteläsotho | ganda | herero | kiga | kongo | luhya | mwani | njandža | nyankole | oshivambo | pohjoissotho | ruanda | swahili | swazi | tswana | xhosa | zulu